

اشاره:

زنانی که در کربلا حضور داشتند، برخی از اولاد علی (ع) و برخی از بنی هاشم و گروهی از سایر طوایف هستند. دوزن در عاشورا از شدت علاقه به امام حسین (ع) به طرف میدان جنگ حمله بردند. یکی مادر عبدالله بن عمر بود که پس از شهادت فرزند، با عمود خیمه به طرف دشمن حمله کرد و امام وی را برگرداند. دیگری مادر وهب که پس از شهادت پسرش، سر او را گرفت و به سمت لشکر دشمن پرتاب کرد و سپس شمشیری برداشت و با رجزخوانی به میدان رفت که امام او را هم به خیمه‌ها فراخواند.

همسر زهیر بن قین «دلهم» نیز در راه کربلا با شوهرش به کاروان حسینی پیوست. در حقیقت زهیر تحت تأثیر سخنان همسرش حسینی شد و به امام پیوست. رباب، دختر امرء القیس کلبی، همسر امام حسین (ع) نیز در کربلا حاضر بود، و نیز زنی از قبیله بکر بن وائل حضور داشت که ابتدا با شوهرش در سپاه ابن سعد بود ولی هنگام حمله سپاهیان کوفه به خیمه‌های اهل بیت، شمشیری برداشت و رو به خیمه‌ها آمد و آل بکر بن وائل را به یاری طلبید.

هم‌پای مردان

ماندگار سازی قیام عاشورا چیزی بود که حتی از عهده دلاوران حماسه آفرین کربلا ساخته نبود. راهی بود که جمعی دیگر را می‌طلبید و راهی غیر از شمشیر داشت و علمدار و قافله سالاری این راه را زینب کبری (ع) به دوش کشید. ایفای نقش زنان حاضر در نهضت عاشورا را می‌توان در هفت بخش به تصویر کشید:

(الف) مشارکت در جهاد: همکاری طوعه با نهضت مسلم در کوفه، همراهی همسران برخی از شهدا در روز عاشورا و اعتراض به جنایات کوفیان (مثلاً همسر خولی) نمونه‌هایی از این مشارکت است.

(ب) پیام‌رسانی: سخنرانی‌های زینب کبری (ع) و

ام‌کلثوم در کوفه و شام و مدینه و افشای چهره فاسد حکومت امویان به‌ویژه یزید بن معاویه.

(ج) روحیه‌بخشی: در کربلا مادران و همسران شهدا، رزمندگان را به جهاد و استقامت دعوت می‌کردند.

(د) پرستاری: رسیدگی به بیماران و مداوای مجروحان از نقش‌های دیگر زنان در همه جبهه‌ها از جمله نهضت عاشورا بوده است نگهداری و پرستاری از امام سجاد (ع) یکی از این نمونه‌هاست.

(هـ) حفظ ارزش‌ها: زنان قهرمان کربلا در حفظ ارزش‌های دینی و رعایت عفاف و حجاب در برابر دشمنان کوشا بودند زنان اهل بیت در هنگام اسارت نیز فریاد اعتراض خود را اعلام کردند. ام‌کلثوم در کوفه فریاد می‌زند: آیا شرم نمی‌کنید که برای تماشای اهل بیت پیامبر (ص) جمع شده‌اید؟

(و) مدیریت: نقش زینب کبری (ع) در کربلا و سرپرستی کاروان اسرا، یک درس سطح عالی مدیریت بحران است وی با درایتش اوضاع را به‌خوبی هدایت و مدیریت کرد. **(ز) فرصت‌سازی:** زینب کبری (ع) اسارت را به فرصتی برای آگاهی‌بخشی تبدیل کرد و در قالب اسارت به اسیران، درس واقعی حریت و آزادی آموخت.

(ح) عمق بخشیدن به بعد عاطفی کربلا: گریه‌ها و عزاداری بر شهدا جنبه عاطفی ماجرای کربلا را تقویت کرد و با تأثیر موفق بر احساسات مخاطبان به ماندگار و

حماسه بانان

طیبه سلطان‌محمدی

جاودانه شدن این حادثه کمک کرد.

از جمله تأثیر گذارترین زنان در نهضت عاشورا عبارتند از: **ام‌کلثوم**

وی دختر امیرمؤمنان علی (ع) و خواهر زینب (ع) و حسنین (ع) است. وی در سال‌های آخر عمر پیامبر (ص) به دنیا آمد. زنی با فضیلت، فصیح و سخنور و دانا بود. نام وی را «زینب صغری» هم گفته‌اند.

ایشان در طول زندگی، شاهد شهادت مظلومانه حضرت زهرا (ع) امام علی (ع)، امام حسن مجتبی (ع) و خاندان مظلوم عترت و طهارت بود. در سال ۶۱ هجری نیز شاهد ماجرای خونین کربلا و شهادت مولا حسین (ع) و اصحاب گرانقدرش بود. این بانو پس از عاشورا، در مدت اسارت نیز با سخنانش عترت رسول خدا (ص) را معرفی و ستم‌های حکام اموی را افشا کرد: وقتی کاروان اسرا به کوفه وارد شدند، در جمع انبوه حاضران، ام‌کلثوم به مردم دستور سکوت داد. چون نفس‌ها آرام گرفت و همه ساکت شدند به سخنرانی پرداخت و کوفیان را به خاطر سستی در یاری امام و آلودن دست خویش به خون سیدالشهدا (ع) ملامت

زینب کبری

زینب، (زین اب، زینت پدر) آینه‌ای که به روشنی نمایانگر همه کمالات حضرت علی و مادرش فاطمه زهرا بود و از رسول خدا ﷺ و پدرش حضرت علی ﷺ و مادرش فاطمه زهرا ﷺ حدیث روایت می‌کرد. او دارای قوت قلب، فصاحت زبان، زهد و ورع، عفاف و شجاعت و شهامت فوق‌العاده بود. ثمره ازدواج وی با پسر عمویش عبدالله بن جعفر ﷺ دو پسر به نام‌های «محمد» و «عون» بودند که هر دو در کربلا به شهادت رسیدند.

زینب ﷺ به همراه دو فرزندش، امام را در سفر خونبار کربلا همراهی نمود. در طول نهضت کربلا نقش تأثیرگذار این بانو فوق‌العاده بود و پس از حادثه غم‌انگیز عاشورا، افزون بر سرپرستی کاروان اسرای اهل بیت و مراقبت از امام‌زین‌العابدین ﷺ با سخنرانی‌ها و خطابه‌های آتشین خود در کوفه و شام حکومت بنی‌امیه را رسوا ساخت. از این جهت ایشان رمز بقای حماسه کربلا و بیداری مردم است. پس از بازگشت به مدینه هم، در مجالس ذکری که برای شهیدان قیام خونین حسینی داشت به سخنوری و افشای چهره بنی‌امیه پرداخت. این شیرزن کربلا، هم دختر شهید و هم خواهر شهید و هم مادر شهید و هم عمه شهید بود که تمامی این مصائب و سختی‌ها را با جان و دل پذیرا شد.

حضرت زینب ﷺ هنگام دیدن سربریده برادر خطاب به او شعر پرشوری سرود و بعدها در سوگ حسین ﷺ اشعاری سرود با این مطلع: «علی‌الطف‌السلام و ساکنیه... سلام بر کربلا و بر آرمیدگان آن دشت خدا که روح خدا در آن قبه‌ها و بارگاه‌هاست. جان‌های افلاکی و پاکی که در زمین خاکی، مقدس و متعالی شدند. آرامگاه جوان‌مردانی که خدا را پرستیدند و در آن دشت‌ها و هامون‌ها خفتند. سرانجام، گورهای خاموششان را قبه‌هایی افراشته در بر خواهد گرفت و بارگاهی خواهد شد دارای صحن‌های گسترده و باز...»

می‌رفت و فرزندان عباس را نیز با خود می‌برد و به یاد فرزندان شهیدش مرثیه و نوحه می‌خواند. زنان مدینه به ندبه و نوحه غمناک او جمع می‌شدند و می‌گریستند.

ام‌خلف

او همسر مسلم بن عوسجه است. پس از شهادت مسلم بن عوسجه، پسرش خلف آماده جهاد و مبارزه با ستمکاران شد. امام حسین ﷺ از او خواست که از مادرش نگهداری کند ولی مادرش وی را تشویق به جنگ و جهاد کرد و گفت «از تو راضی نخواهم شد جز با یاری پسر پیامبر (ص)».

رباب

رباب، دختر امرء‌القیس بن عدی، همسر سیدالشهدا و مادر سکینه و علی‌اصغر (عبدالله) است. او در سفر کربلا حضوری فعال داشت و همراه اسیران به شام رفت. سپس به مدینه بازگشت و مدت یک‌سال برای سیدالشهدا ﷺ عزاداری کرد و مرثیه‌هایی جانگداز در شهادت آن حضرت سرود. در سوگ اباعبدالله ﷺ پیوسته گریان و نالان بود و زیر سایه نمی‌رفت. از فرط گریه و اندوه بر شهادت مولای خویش، یک سال بعد از حماسه خونین عاشورا، در سال ۶۲ هجری به دیدار محبوب شتافت.

کرد. سخنانش چنان تأثیرگذار بود که صدای گریه همه برخاست و زنان صورت خراشیدند و موی کردند. در روزهای حضور در دمشق نیز از بیان حقایق کوتاهی نکرد. پس از بازگشت به مدینه، ام‌کلثوم از کسانی بود که گزارش این سفر خونین را به مردم می‌داد. این شیرزن، شعر معروفی دارد که هنگام ورود به مدینه خوانده شد. در تاریخ، منظور از نام «زینب» زینب کبری و زینب صغری (ام‌کلثوم) فرزندان حضرت زهرا و مولا علی بن ابی‌طالب ﷺ است.

ام‌البنین

پس از شهادت فاطمه ﷺ با معرفی عقیل، برادر حضرت امیر، به همسری علی ﷺ درآمد. نامش فاطمه بنت‌حزام بود. زنی با شرافت، از خانواده‌ای ریشه‌دار و دلاور که نسبت به فرزندان حضرت زهرا ﷺ نیز بسیار مهربان بود. ثمره ازدواج او با حضرت علی ﷺ چهار پسر به نام‌های عباس، جعفر، عبدالله و عثمان بود که هر چهار فرزندش در روز عاشورا در رکاب سیدالشهدا ﷺ به شهادت رسیدند. ام‌البنین پس از شهادت فرزندان، همه روزه به بقیع

